

Αρχαιολογικά

«Δέχτηκε ο Φουάτ Πασάς, ο Μέγας ο Βεζύρης την εντολή από ψηλά και δόθηκε η άδεια απ' των Ειδώλων τη Στοά, το κόσμημα αιώνων ν' αφαιρεθεί η ομορφιά, να γκρεμιστούν τα μέλη, να χάσουν τα αγάλματα της μνήμης τους πατρίδα.

Στην Εσπερία να θαφτούν ανάμεσα σε τοίχους ανήλιαγους και θλιβερούς, κενούς από ζωντάνια».

*Προδημοσίευση από το βιβλίο, «Οι Μαγεμένες στην γενέθλια πόλη»,
Νίνα Ρόδη, εκδόσεις Νησίδες 2015, ISBN:978-960-9488-93-8*

Las Incantadas

Οι Μαγεμένες στη γενέθλια πόλη

ΚΕΙΜΕΝΟ: Νίνα Ρόδη
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: Άννα Καλαϊτζή

Το μνημείο των Μαγεμένων χρονολογείται μεταξύ του 2^{ου} μ.Χ. αι. και αρχές του 3^{ου} μ.Χ. αι. Τα μέχρι σήμερα σωζόμενα μέλη αναπαριστούν δύο κυρίως μυθολογικούς κύκλους, αυτούς του **Διός** και του **Διονύσου**. Σχετίζονται με τη λατρεία των **Καβείρων** της Θράκης. Την περίοδο εκείνη του εξωραϊσμού της πόλης οι ανώτερες ρωμαϊκές κοινωνικές τάξεις θέληγαν από την ελληνική μυθολογία και ήταν γνώστες αυτής. Το συγκρότημα, τμήμα του οποίου ήταν οι Μαγεμένες, ακόμα δεν έχει αποσαφηνιστεί πλήρως. Έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες σχετικά με το ρόλο του, λόγω του αμφίπλευρου των αγαλμάτων που όριζε το πέρασμα από ένα χώρο σε έναν άλλο, ορατό κι από τις δύο πλευρές.

Las Incantadas 1831

- ημερώματα Σαββάτου, μέσα στην αχλύ του χρόνου η συμβασιλεύουσα κρυβόταν στη υγρή κλειστή αγκαλιά του Θερμαϊκού. Η πόλη ξυπνούσε από τον αθώο της ύπνο.

Το καράβι πλέοντας αργά, προσέγγισε στους Μύλους Αλλατίνη. Με την προσμονή μικρού παιδιού, στάθηκε ο μεσήλικας άντρας στην κουπαστή. Ο Γάλλος πρόξενος ήταν κατηγορηματικός: Το πλοίο να δέσει εκεί αρχικά· εάν αντιληφθούν οι κάτοικοι το λόγο της παρουσίας τους στην πόλη, θα εκμανούν και σίγουρα θα αντιδράσουν.

Ημέρα αργίας της πόλης, ημέρα των Εβραίων. Τίποτα δεν τάραζε την ησυχία των στενών μαχαλάδων. Νοσταλγικά τραγούδια θύμιζαν την παλιά πατρίδα των ισπανοεβραίων, που έχασαν αιώνες πριν.

Κυνηγώντας το ένα το άλλο, τα τουρκάκια με ένα ψωμί στο χέρι έτρεχαν ξυπόλητα στο κρύο. Τρεις Οθωμανές σα μαύρο κύμα που σάρωνε το σοκάκι, βιαζόταν να μαζευτούν στα σπίτια τους.

Κάπου, σε γωνιές ελληνικές, άντρες με τις σκούρες βράκες τους ψηλά δεμένες συνομιλούσαν έντονα, μοιράζοντας μεταξύ τους δυο ελιές, λίγο τσίπουρο και ρέγγα καπνισμένη.

Στο γαλλικό προξενείο, το τηλεγράφημα του Ναπολέοντα του τρίτου από το

1 ΜΑΙΝΑΔΑ ΠΟΥ ΑΥΛΙΖΕΙ (Παίζει αυλό)

Οι Μαινάδες, πιστές ακόλουθοι και μόνιμοι συνοδοί του Βάκχου. Η ερωτική ή οργιστική μανία, τους χάρισε το όνομά τους. Με ελαφρά ενδύματα να προκαλούν, στις πομπές με αυλούς και κρουστά σε εκστατικό χορό επιδίδονταν, απελευθερώνοντας τα ανθρώπινα πάθη και την προσωρινή τέρψη των σωμάτων.

Υπήρξαν πρώιμες περιγραφές το μνημείου από περιηγητές ήδη από το **1687** του γάλλου **Gravier D' Otieres**, ο οποίος αποτύπωσε σχεδιαστικά την κιονοστοιχία. Ακολούθησαν πολλοί, όπως με εξαιρετικές λεπτομέρειες τα σχέδια των **Stuart** και **Revett** το **1753** που απεικονίζουν το μνημείο ενταγμένο στην κατασκευή της οικίας Αρδίτι και αργότερα το 1831 ο **Cousinery** θα αποτυπώσει σε γκραβούρες το μνημείο και τη Θεσσαλονίκη.

Το ντοκουμέντο όμως που θα απεικόνιζε μέρος του μνημείου, ήταν η φωτογραφία που τραβήχτηκε το 1864 πριν τις εργασίες αποξήλωσης του μνημείου από τον συνεργάτη του Μιλλέρ, **Γκιγιεμέ** (Guillemet) και η οποία αναφέρεται στο ημερολόγιο του Μιλλέρ στην επιστολή της 28^{ης} Νοεμβρίου 1864 (σελ.359), την οποία την στέλνει στη σύζυγό του. Η συγκεκριμένη φωτογραφία μαζί με φάκελο που περιείχε σχέδια και σημειώσεις του Μιλλέρ θεωρούνταν χαμένη.

Ωστόσο η φωτογραφία η οποία παραχωρήθηκε αποκλειστικά για την περίοδο της έκθεσης του μνημείου στο περίπτερο 3 της ΔΕΘ - HELEXPO μέσω ενός συλλέκτη από τη Γαλλία, έχει τη σφραγίδα Κολόμβου, (σύμφωνα με την ιστορία, ο βασιλιάς Γεώργιος στέλνει να φωτογραφίσουν το μνημείο μετά το σάλο που έχει ξεσπάσει για την αποκαθάλωσή του), απεικονίζει από την ίδια γωνία που περιγράφει ο Μιλλέρ, το ορατό τμήμα του μνημείου από τον επάνω όροφο της οικίας, πιθανότατα, του ιατρού Μαλλάχ [σύμφωνα με τον κ. Άρη Παπάζογλου] και παρέχει πολλές πληροφορίες σχετικά με την θέση του στο χώρο όπως και της ευρύτερης περιοχής.

Παρίσι, θα έδινε άλλη τροπή στην αποστολή. Δεν αρκούσαν μόνο στην αποξήλωση μερικών αγαλμάτων αλλά στο σύνολο του μνημείου.

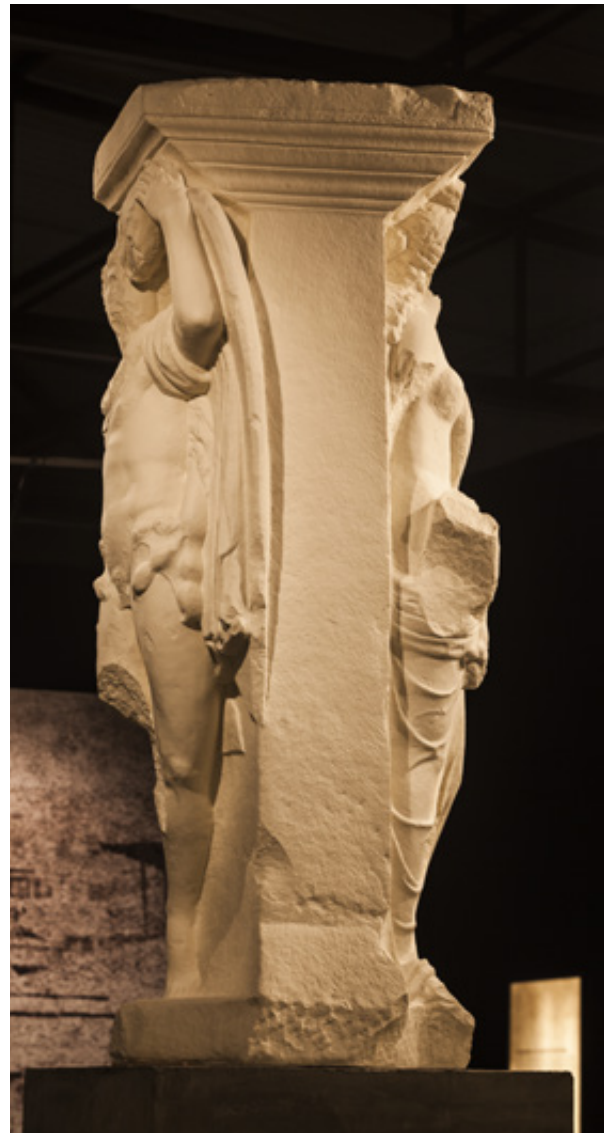
Στην Οθωμανική Θεσσαλονίκη του **1864**, στην πολυπολιτισμική μητρόπολη με τα δύο πρόσωπα, της Δύσης και της Ανατολής, εκείνη η ημέρα στο τέλος του Οκτωβρίου, θα τη σημάδευε ανεξίτηλα. Οι «**Μαγεμένες**», οι «**Incantadas**» στα σεφαραδίτικα, καταδικάστηκαν σε εξορία.

Ο **Μιλλέρ** συνάντησε τον Μεγάλο Βεζύρη της πόλης, τον **Φουάι Πασά**. Έξυπνο άνθρωπο, αναμορφωτή, με πνεύμα ανήσυχο και γαλλόφιλο. «Γοητευτικός όπως πάντα και πρόθυμος να εκτελέσει την εντολή της Υψηλής Πύλης και του Σουλτάνου, να συνδράμει με όλα τα μέσα»¹ την αποστολή του Μιλλέρ για την αποξήλωση του μνημείου.

Στη συνοικία Ρόγος², ο Εβραίος υφασματέμπορας Λιάτσι Αρδίτσι συγκατοικούσε με το αρχαίο κάλλος. Πέντε κολώνες συγκρατούσαν τους τέσσερις πεσσούς με τις οκτώ αμφίπλευρες μορφές των Μαγεμένων, στηρίζοντας τους τοίχους του σπιτιού του.

Κιόλας απ' την επομένη ετοιμάστηκε η υπαίθρια σκηνή. Οι ρόλοι μοιράστηκαν. Οι Ζαπτιέδες³ άπλωσαν από νωρίς, κορδόνι ενισχυμένο, να αποτρέψουν το πλήθος που ανήσυχο διαμαρτύρονταν. Οι πρωταγωνιστές πήραν θέσεις και το έργο εξελίχθηκε. Μια τραγωδία σε πράξεις διαμελισμού κι αποκαθίλωσης. Όλοι οι εντεταλμένοι άλλων χωρών άρχισαν τα διαβήματα. Επιστολές στάλθηκαν στην Πόλη. Φωνές έσμιξαν κοινές, Οθωμανών, Εβραίων, Ελλήνων και Επήλυδων⁴. Τίποτα δεν μπόρεσε να ανατρέψει την απόφαση. Είχε δοθεί επίσημα η άδεια.

Δυσκολίες, χρηματισμοί και αρπαγές υλικών δεν κατάφεραν να αποθαρρύνουν τους αποφασισμένους Γάλλους. Ούτε ακόμα οι αντιδράσεις του κόσμου και η απόπειρα δολοφονίας του Μιλλέρ, δεν στάθηκαν ικανές να λύσουν

Στα μνημεία αυτού του τύπου, της ρωμαϊκής περιόδου, οι διακοσμημένοι πεσσοί εμφανίζονται τις περισσότερες φορές σε σημαντικό ύψος από τη γη, ενώ στις προηγούμενες περιόδους η διακόσμηση αυτού του τύπου εμφανιζόταν στο ύψος του επιπέδου της βάσης του μνημείου ή λίγο πιο ψηλά.

τη συμφωνία Σουλτάνου και Ναπολέοντα ΙΙΙ.

Το μνημείο θα κοσμούσε τελικά τις αίθουσες του **Λούβρου**, τέσσερα χρόνια μετά, το **1869**. Αυτό που κάποτε στόλιζε σα διάδημα την πόλη, καταδικάστηκε στο πάτωμα να βρίσκεται κάτω από σκάλα, στην αίθουσα Daru. Μόλις το **1997** μεταφέρθηκαν τα αγάλματα στο ισόγειο της αίθουσας Denon, παρακείμενης της αίθουσας ελληνικής γλυπτικής, όπου βρίσκεται η Αφροδίτη της Μήλου.

Από την αλλοτινή αίγλη του μνημείου διασώθηκε μία **Κεφαλή Νίκης**. Αυτής που νίκησε τη λήθη των αιώνων. Η κεφαλή της βρέθηκε ανάμεσα σε αποκαΐδια και επιχωματώσεις κοντά στο δυτικό τείχος της πόλης. Συμβολικά μέσα από στάχτες το μάρμαρο μίλησε για την ιστορία του.

2 ΔΙΟΝΥΣΟΣ

*«Ο θεός, ο υιός του Διός, χαίρεται τις γιορτές.
Αγαπάει την Ειρήνη, τη θεά που χαρίζει τον
πλούτο και τρέφει τους άντρες.
Ίση σε πλούσιο και φτωχό έδωσε την τέρψη
του οίνου που διώχνει τη λύπη.
Και μισεί αυτόν που δε νοιάζεται μέσα στο
φως και τις γλυκιές τις νύχτες
ευλογημένη ζωή να περνά ως τα τέλη και με
φρόνηση νου και καρδιά μακριά να κρατάει
από ανθρώπους υπέρσοφους».*

Ευριπίδης - Βάκχαι 417-431
(μτφ. Θ. Κ. Στεφανόπουλος)

3 ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΗΣ ΛΗΔΑΣ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΑ -ΚΥΚΝΟ

Ο πόθος του Δία για την Λήδα, τον μεταμόρφωσε σε κύκνο. Τους κόλπους της εκείνη, προσέφερε καταφύγιο στον Δία προσπαθώντας από τον αετό (την Αφροδίτη) να ξεφύγει, για να γεννήσει αργότερα δύο αυγά. Από το ένα ξεπήδησαν ο Πολυδεύκης και η Ωραία Ελένη και από το άλλο, ο Κάστορας, από την ένωσή της το ίδιο Βράδυ με τον σύζυγό της Τυνδάρειω.

4 ΝΙΚΗ

*«Την Νίκην προσκαλώ την πολυδύναμη,
την περιπόθητη στους ανθρώπους, πού
μόνο αυτή απαλλάσσει τους ανθρώπους από
την αγωνιώδη ορμή και από την οδυνηρή
αντίθεση κατά τις μάχες μεταξύ αντιπάλων».*

Ορφικός ύμνος Νίκης (Θυμίαμα Μάνναν)

5 ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΣ ΚΡΑΤΩΝΤΑΣ ΜΕ ΧΑΛΙΝΟ ΤΟ ΑΛΟΓΟ.

Οι περίφημοι Διόσκουροι (Διός - Κούροι) αδέρφια της Ωραίας Ελένης γενναίοι πολεμιστές στην αργοναυτική εκστρατεία. Γιος της Λήδας και του Δία, ο αθάνατος Πολυδεύκης και του Τυνδάρεω βασιλιά της Σπάρτης ο θνητός Κάστορας, ο δίδυμος αδελφός του. Ο Κάστορας ασύγκριτος ιππέας και δαμαστής αλόγων, ενώ ο Πολυδεύκης ατρόμητος και ανίκητος πυγμάχος.

6 ΑΡΙΑΔΝΗ

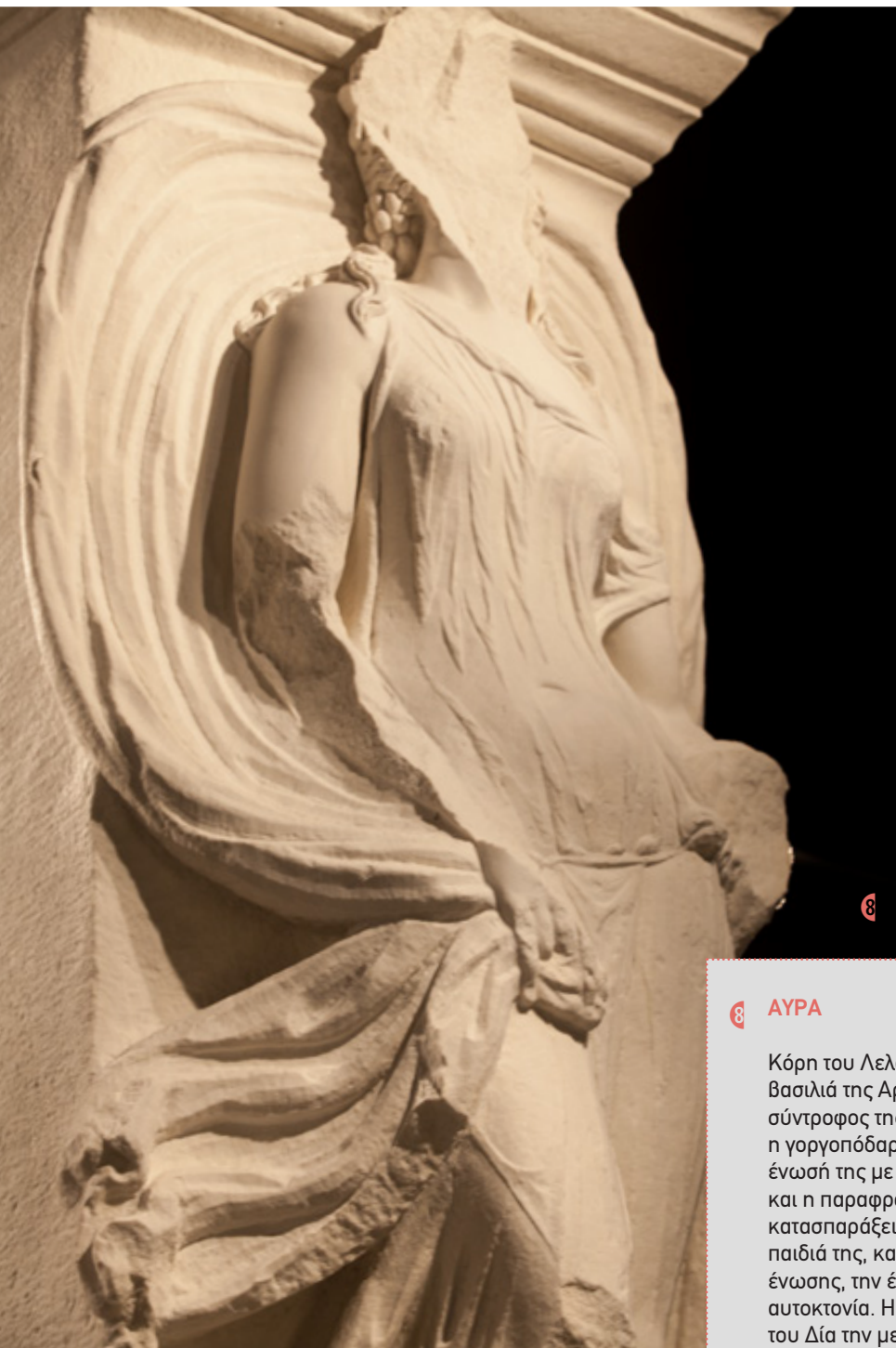
Εγγονή του Ήλιου, με γονείς τον Δία και την Πασιφάη. Αποτελώντας την αντανάκλαση του φωτός οδηγεί τον ήρωα Θησέα στο κέντρο του Λαβυρίνθου σκοτώνοντας τον ίδιο της τον αδελφό, Μινώταυρο. Ερωμένη του Θησέα και σύζυγος του Διονύσου με το χρυσό στέμμα για γαμήλιο δώρο από τα χέρια του Ηφαιστου να τοποθετείται ανάμεσα στα αστέρια, αποτελεί την ζεύξη ανάμεσα στην ανθρωπίνη και θεϊκή φύση.

7 ΣΥΜΠΛΕΓΜΑ ΤΟΥ ΓΑΝΥΜΗΔΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΑ - ΑΕΤΟ.

«Ο αληθινά σοφός Ζεύς, άρπαξε τον χρυσομάλλη Γανυμήδη για την ομορφιά του, για να βρίσκεται ανάμεσα στους Αθανάτους και να γεμίζει τα ποτήρια τους στον οίκο του Διός, -ένα θεσπέσιο θέαμα- τον τίμησε απ' όλους τους θνητούς, για να χύνει το ερυθρό νέκταρ απ' το χρυσό σταμνί. Αθάνατος κι αγέραστος, σαν τους θεούς».

Ομηρικός Ύμνος στην Αφροδίτη, στ.203

8 ΑΥΡΑ

Κόρη του Λελάντου μυθικού βασιλιά της Αρκαδίας και σύντροφος της θεάς Άρτεμης, η γοργοπόδαρη Αύρα. Η ένωσή της με τον Βάκχο και η παραφροσύνη της να κατασπαράξει τα δίδυμα παιδιά της, καρπούς της ένωσης, την έσπρωξε στην αυτοκτονία. Η ευσπλαχνία του Δία την μεταμόρφωσε σε πηγή. Ο μουσκεμένος χιτώνας της αναδεικνύει δύο στοιχεία, του νερού και του αέρα που ανασπκώνει πίσω της τον πέπλο.

Το μαρμάρινο θραύσμα βρέθηκε το απόγευμα της **11ης Ιουνίου 1997**

στις εργασίες τοποθέτησης του δικτύου φυσικού αερίου στην οδό **Ρογκότη** (παράλληλη της Ίωνος Δραγούμη). Από την πρώτη στιγμή έγινε αντιληπτό, ότι επρόκειτο για κάτι ιδιαίτερο, εξαιτίας της επιμελημένης εργασίας στο ανάγλυφο γυναικείο κεφάλι, που ήταν ορατή ακόμη και στη φάση αυτή, κατά την οποία το εύρημα δεν είχε συντηρηθεί.

Όταν το θραύσμα καθαρίστηκε και συντηρήθηκε, διαπιστώθηκε αμέσως η μεγάλου ομοιότητα με μία από τις ανάγλυφες μορφές που διακο-

μούσαν ένα μνημείο στενά συνδεδεμένο με την ιστορία της Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για τη **“Στοά των Ειδώλων”**, η θέση της οποίας εντοπίζεται στα νοτιοανατολικά της Αρχαίας Αγοράς. Η ονομασία δόθηκε στο μνημείο λόγω των ιδιαίτερα έξοχων ανάγλυφων μορφών που διακοσμούσαν τις δύο πλευρές των πεσσών του άνω τμήματος της στοάς, οι οποίες άσκησαν με το κάλλος τους αδιάπτωτη γοητεία στους κατοίκους της πόλης, αλλά και στους επισκέπτες της επί αιώνες.

Η στοά είχε στο κάτω τμήμα της τη μορφή κορινθιακής κιο-νοστοιχίας και στο επάνω πεσ-

σοστοιχία με ανάγλυφες μορφές: στην εσωτερική πλευρά Μαινάδα, Διόνυσος, Αριάδνη και Λήδα και στην εξωτερική Νίκη, Αύρα, Διόσκουρος και Γανυμήδης. Στο επιστύλιο της κιονοστοιχίας αυτής της πλευράς υπάρχει η κτητορική επιγραφή: ...Ν ΓΕΓΕΝΗΜΕΝΟΝ ΥΠΟ... = (έργο)ν γεγεννημένον υπό (όνομα χρηματοδότη).

Το θραύσμα που βρέθηκε στις εκσκαφές του Φυσικού Αερίου, προέρχεται από έναν πέμπτο πεσσό, που δεν συμπεριλαμβάνεται σε αυτούς του Λούβρου. Φαίνεται ότι ο πεσσός αυτός είχε καταρρεύσει μαζί με το μεγαλύτερο τμήμα του μνημείου κατά τη διάρκεια κάποιου από τους μεγάλους σεισμούς που γνωρίζουμε ότι συνέβησαν στον 5ο ή στον 7ο αιώνα μ.Χ. στη Θεσσαλονίκη. Όλες οι περιγραφές της στοάς από το **1686** και εξής, αναφέρονται σε τέσσερις μόνο πεσσούς, αυτούς που μεταφέρθηκαν στο Λούβρο. Κατά πάσα πιθανότητα, μετά τον σεισμό, το θραύσμα καταχώθηκε μαζί με άλλα γκρεμίσματα. Όταν ξαναβρέθηκε, ενσωματώθηκε σε κάποιο κτίσμα από αυτά που κήκκαν στη φωτιά του **1917**. Ο εντοιχισμός αποδεικνύεται από τα ίχνη κονιάματος που υπάρχουν στην επάνω του επιφάνεια. Στη συνέχεια το θραύσμα ξανακαταχώθηκε μαζί με τα αποκαΐδια της πυρκαγιάς στην περιοχή του λιμανιού, για να έλθει για δεύτερη φορά στο φως με τις εκσκαφές για το Φυσικό Αέριο. Ο εικονογραφικός τύπος της Νίκης αποδίδει μία φερωτή γυναικεία μορφή, που προβάλλει ανάλαφρη, σχεδόν αιωρούμενη, να ακουμπάει με τις μύτες των ποδιών της πάνω σε κάποιο πιθανώς σφαιρικό αντικείμενο. Είναι ντυμένη με μακρύ χιτώνα, που με πολλές πτυχές κολλάει στο σώμα, αφήνοντας να διαγράφονται τα περιγράμματά του και αποδίδοντας με τον τρόπο αυτό την ταχύτητα στο πέταγμα. Τα φτερά, τεντωμένα διαγωνίως προς τα πίσω, επιτείνουν την αίσθηση αυτή. Στα χέρια κρατάει γιρλάντα με φύλλα ή λουλούδια, τοποθετημένη οριζόντια λίγο πιο πάνω από τα γόνατά της.

ΔΡ. ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΛΙΟΥΤΑΣ

*Προϊστάμενος τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιολογικών Χώρων.
Μνημείων, Αρχαιολογικής Έρευνας και Μουσείων της Εφορείας Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης.*

Η έκθεση των αντιγράφων 2015

Εκατόν πενήντα ένα χρόνια μετά, τα αντίγραφα των Μαγεμένων θα έφταναν στη Θεσσαλονίκη.

Το **1985** με την επέτειο των **2.300** χρόνων από την ίδρυσή της, το **1997** με την οργάνωση της **Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης** και το **2012** με τους εορτασμούς των **100** χρόνων της απελευθέρωσής της, η επιστροφή των «Μαγεμένων» ήταν πάντα στους σχεδιασμούς της πόλης.

Μέσα από μία χαμηλών τόνων διαδικασία επικοινωνίας της ΔΕΘ-HELEXPO, με αίτημά της μέσω του ελληνικού υπουργείου Πολιτισμού ως ενδιάμεσου, με τη συμβολή των κκ Τασούλα και Ξυδάκη,

στην Ένωση Εθνικών Μουσείων της Γαλλίας, μπόρεσε να πάρει την έγκριση για τη δημιουργία αντιγράφων. Καταρτίστηκε τεχνική έκθεση ώστε να μην υπάρξει φθορά στα πρωτότυπα και στη συνέχεια ξεκίνησαν οι εργασίες.

Η διαδικασία, τελικό αποτέλεσμα της οποίας είναι τα αντίγραφα, ήταν χρονοβόρα και δύσκολη. Απαιτήθηκε η συντήρηση των μαρμάρων του μνημείου πριν τη δημιουργία εκμαγείων και αυτό, γιατί κατά την αποτύπωσή τους θα έπρεπε να διαφυλαχθεί πλήρως η αντοχή των μαρμάρων αλλά και να είναι δυνατή η απομάκρυνση οποιουδήποτε ίχνους υλικού που χρησιμοποιήθηκε για

τα εκμαγεία, χωρίς να προκληθεί οποιαδήποτε βλάβη.

Υπήρξαν τρεις ποιότερες αντιγράφων, σύμφωνα με τον **Δρ. Κυριάκο Ποζρικίδη**, Διευθύνοντα Σύμβουλο της ΔΕΘ HELEXPO «Μία για εσωτερικούς χώρους (γύψινα), μια για ημιημιπαίθριους που όμως δεν πρέπει να εκτεθούν σε υγρασία και μία για τους εξωτερικούς χώρους και η οποία περιέχει μαρμαρόσκονη, ρητίνες κά. ώστε να μπορούν να εκτεθούν στην ατμοσφαιρική ρύπανση, υγρασία, παγωνιές κλπ. Η λύση που επιλέχθηκε ήταν η τρίτη, το κόστος της οποίας ήταν σαφώς μεγαλύτερο αλλά πάντα με το σκεπτικό, μετά το πέρας της έκθεσής τους στις εγκαταστάσεις της Διεθνούς Έκθεσης Θεσσαλονίκης, να αποδοθούν στην πόλη και τους κατοίκους της».

ΟΙ ΜΑΓΕΜΕΝΕΣ

Στην προσπάθεια της διαδικασίας έλευσης των αντιγράφων στη Θεσσαλονίκη συνέβαλαν:

- Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης (ΕΒΕΘ)
- Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Θεσσαλονίκης Α.Ε. (ΕΥΑΘ)
- Οργ. Λιμένος Θεσσαλονίκης (ΟΛΘ)
- Επαγ. Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης (ΕΕΘ)

Τα κείμενα που συνοδεύουν τα αντίγραφα και η τοποθέτησή τους μέσα στον εκθεσιακό χώρο στο περίπτερο 3 της ΔΕΘ - HELEXPO έχει αναλάβει η Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης.

Μετά το πέρας της έκθεσης στις **5 Ιανουαρίου 2016**, τα αντίγραφα των Μαγεμένων, θα μεταφερθούν στο σημείο που θα υποδείξει η Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης και ο Δήμος Θεσσαλονίκης. Η μόνη προϋπόθεση που θέτει η ΔΕΘ είναι να μην μεταφερθούν προς αποθήκευση.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

- (1) Μετάφραση από το ημερολόγιο του Em. Miller, Le Mont Athos, Vatoledi, l' île de Thassos, Paris 1889.
- (2) Ισπονοεβραϊκή συνοικία η οποία βρισκόταν πάνω από την οδό Εγνατία και αναπτυσσόταν από την Παναγία Χαλκέων και το Μπέη Χαμάμ έως την σημερινή Ρωμαϊκή Αγορά.
- (3) Χωροφύλακες.
- (4) Ξένοι, άλλων εθνοτήτων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:

1. Βακαλόπουλος Ε. Απόστ., Ιστορία της Θεσσαλονίκης, 316 π.Χ. -1983, Θεσσαλονίκη 1983, Ένας Γάλλος Έλγιν στη Θεσσαλονίκη.
2. Γκαλά - Γεωργιλιά Έλλη & Ευάγ. Χεκίμογλου, Η ακριβής θέση των «Ενκαντάδας. Ταύτιση βάσει αρχειακών πηγών.
3. Μέντζος Α., Πρόταση για την ερμηνεία των «Ειδώλων» (Incantadas) της Θεσσαλονίκης με αφορμή νεότερα ευρήματα, ΑΕΜΘ 11 (1997)
4. Παπάζογλου Ά., Las Incantadas - Οι «Μαγεμένες» της Θεσσαλονίκης, Νησίδες 2011.